

Eijsden, Poelveld

rapport 1052

Eijsden Poelveld

Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven.

B. Van der Veken

Met bijdragen van:

S. Baetsen
S. Beckerman
S. Bloo
E. Lohof
F. Wijsenbeek
F.S. Zuidhoff

Colofon

ADC Rapport 1052

Eijsden Poelveld

Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven.

Auteur: B. Van der Veken

Met bijdrage van: S. Baetsen, S. Beckerman, S. Bloo, E. Lohof,

F. Wijsenbeek en F.S. Zuidhoff

In opdracht van: E. Stassen, Ontwikkelingsmaatschappij Poelveld Eijsden b.v.

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, november 2007

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

E.Lohof

ISBN 978-90-6836-042-4

ADC ArcheoProjecten

Tel 033-299 81 81

Postbus 1513

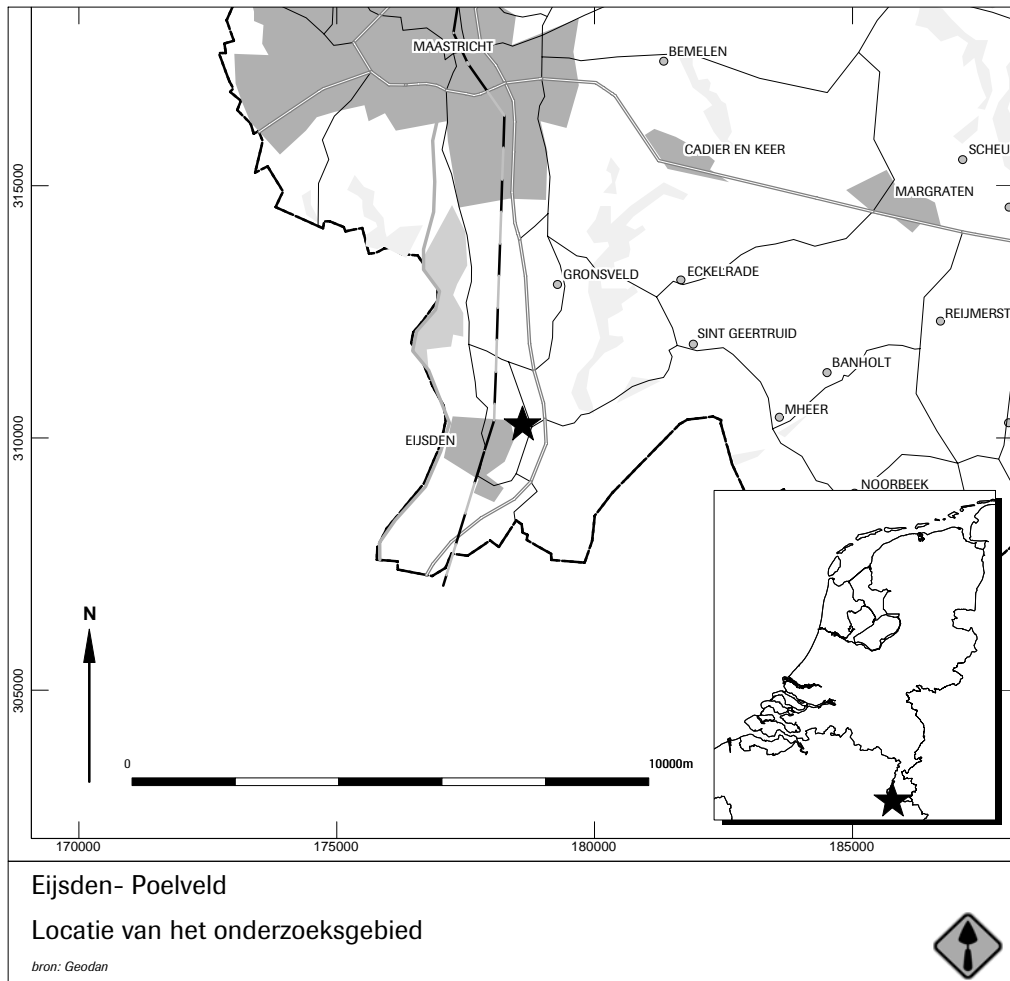
3800 BM Amersfoort

Fax 033-299 81 80

Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Vooronderzoek	7
1.3 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen	8
1.4 Opzet van het rapport	8
2 Methoden	9
3 Resultaten	10
3.1 Fysisch geografisch onderzoek	10
3.1.1 Inleiding	10
3.1.2 Regionale geologie en bodem	11
3.1.3 Onderzoeksmethoden	12
3.1.4 Lithologie en bodemkunde van het onderzoeksgebied	12
3.1.5 Archeologische stratigrafie en conservering	12
3.1.6 Conclusie en advies voor vervolg onderzoek	12
3.2 Sporen en structuren	13
3.2.1 Resultaten veldwerk	13
3.2.2 Conservering en gaafheid van de sporen	16
3.3 Vondstmateriaal	16
3.3.1 Aardewerk	16
3.3.2 Metaal	21
3.3.3 Vuursteen	21
3.3.4 Fysisch antropologisch onderzoek	22
4 Synthese	23
4.1 Algemeen	23
4.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen	23
5 Conclusie	24
5.1 Waardering van de vindplaats	24
5.2 Selectieadvies	25
Literatuur	27
Lijst van afbeeldingen en tabellen	27

Afb. 1: De locatie van het onderzoeksgebied.

ADMINISTRatieve GEGEVENS VAN HET ONDERZOEKSGBIED

<i>Provincie:</i>	Limburg
<i>Gemeente:</i>	Eijsden
<i>Plaats:</i>	Eijsden
<i>Toponiem:</i>	Poelveld
<i>Kaartblad:</i>	69B
<i>Coördinaten:</i>	178409/310165, 178407/310232, 178495/310230, 178775/310274, 178786/310133, 178766/310226
<i>Projectverantwoordelijke:</i>	E. Lohof
<i>Bevoegd gezag:</i>	Provincie Limburg
<i>Deskundige namens het bevoegd gezag:</i>	S. Kusters
<i>ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):</i>	22738
<i>ADC-projectcode:</i>	4107123
<i>Complex en ABR codering:</i>	GVC / BRONSL-IJZV
<i>Periode(n):</i>	Late Bronstijd-IJzertijd
<i>Geomorfologische context:</i>	Terras en droogdal
<i>NAP hoogte maaiveld:</i>	Ca. 59 m + NAP
<i>Uitvoering van het veldwerk:</i>	dinsdag 29 mei 2007 – dinsdag 12 juni 2007
<i>Beheer en plaats documentatie:</i>	Provinciaal depot voor Bodemvondsten

---

Samenvatting

In de periode tussen 29 mei en 12 juni 2007 heeft ADC ArcheoProjecten in opdracht van Ontwikkelingsmaatschappij Poelveld Eijsden B.V. een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven uitgevoerd. Het onderzoeksgebied betrof Eijsden Poelveld, waar in de nabije toekomst woningbouw zal gerealiseerd worden.

Na het door RAAP uitgevoerde bureauonderzoek en terreininspectie in mei 2005 werd in het voorjaar van 2006 door ADC ArcheoProjecten een karterend proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, waarvan de bevindingen sterk verschilden van het RAAP-onderzoek. Na dit omvangrijke proefsleuvenonderzoek werden op basis van de onderzoeksresultaten drie vindplaatsen geselecteerd voor verder onderzoek. Verspreid over deze drie vindplaatsen werden twaalf werkputten aangelegd, met een totale oppervlakte van circa 2800 m².

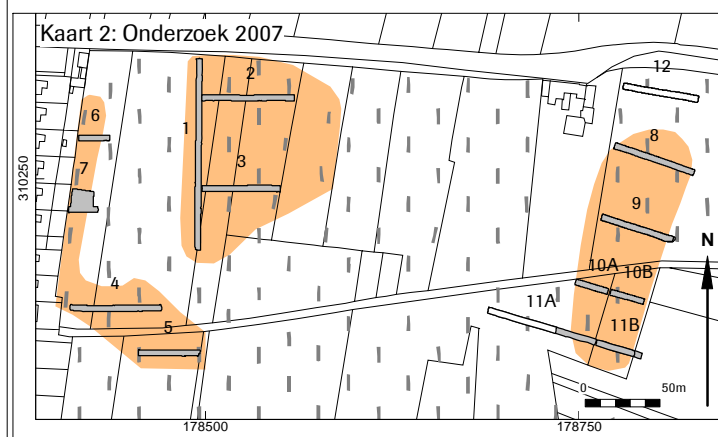
Ook hier verschilden de resultaten sterk van het voorgaande onderzoek. Vindplaatsen 1 en 2 bleken geen vuursteenbewerkings-ateliers te bevatten. Er werden, buiten een kringgreppel, geen verdere grondsporen aangetroffen en het vondstmateriaal dat aanwezig was, bevond zich in secundaire context. In vindplaats 3 dienden in de meeste werkputten twee vlakken aangelegd te worden, omdat we er onverwacht op een grafveld stootten. Het gaat hier om urnen begraven in een colluvium. Zowel in het colluvium als in de onderliggende Bt-horizont werden enkele grondsporen aangetroffen. De urnen kunnen in de Late Bronstijd-IJzertijd gedateerd worden. De datering van de andere sporen is moeilijk aangezien de meeste sporen geen vondsten bevatten, maar vermoed wordt dat deze in dezelfde periode kunnen gedateerd worden.

De afwijkende resultaten van dit proefsleuvenonderzoek -dat oorspronkelijk een definitief onderzoek zou zijn- ten opzichte van het vorige kan grotendeels worden verklaard door de beperkte dekkingsgraad en spreiding van het vorige proefsleuvenonderzoek en de interpretatie van het vondstmateriaal.

Het archeologisch begeleiden van verdere graafwerkzaamheden in de zone rondom de kringgreppel daargelaten, zal voor de vindplaatsen 1 en 2 geen vervolgonderzoek worden geadviseerd. Dit deel van het plangebied kan voor verdere ontwikkeling worden vrijgegeven. Voor vindplaats 3 wordt verder onderzoek geadviseerd, aangezien een grafveld aangetroffen werd, dat bovendien in een uitzonderlijke context begraven ligt.

Tabel 1. Tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.

PERIODE	TIJD IN JAREN			
Nieuwe tijd	1500	na Chr.	-	heden
Middeleeuwen	450	na Chr.	-	1500 na Chr.
Romeinse tijd	12	voor Chr.	-	450 na Chr.
IJzertijd	800	voor Chr.	-	12 voor Chr.
Bronstijd	2000	voor Chr.	-	800 voor Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5300	voor Chr.	-	2000 voor Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	8800	voor Chr.	-	4900 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd)	300.000	voor Chr.	-	8800 voor Chr.

Legenda kaart 1 (2006)

- Opgravingsput
- Vindplaats

Legenda kaart 2 (2007)

- Opgravingsput (met nummer)
- Extra opgravingsput
- Opgravingsput 2006
- Vindplaats

Eijsden - Poelveld

Opgravingsputten 2006 en 2007 met aanduiding van de vindplaatsen

Afb. 2 Overzicht van de 3 vindplaatsen, geselecteerd op basis van het vorige proefsleuvenonderzoek.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Ontwikkelingsmaatschappij Poelveld Eijsden b.v. heeft ADC ArcheoProjecten een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van proefsleuven uitgevoerd voor het plangebied Poelveld te Eijsden (afb. 1). In het plangebied zal nieuwbouw worden gerealiseerd.

Vooronderzoek (zie §1.2) heeft aangetoond dat zich op deze locatie mogelijk archeologische waarden bevinden. (zie voor periodisering tabel 1). De voorgenomen bouwplannen zullen deze archeologische waarden mogelijk vernietigen of ernstig beschadigen.

Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 37 ha en is momenteel voornamelijk in gebruik als akkerland, maar ook als boomgaard en in beperkte omvang als grasland. Het gebied ligt ten oosten van Eijsden en wordt begrensd door de Boomkensstraat, de N 627, de Groenstraat en de achtertuinen van de huizen aan respectievelijk de Wijnandstraat, de Presentpeer, de St.-Rémy, de Werner King en de Courtpendu. In dit plangebied werden 12 proefsleuven aangelegd, verdeeld over drie vindplaatsen, met een totale oppervlakte van 2800 m². De proefsleuven bevinden zich alle in de noordelijke zone van het plangebied, dus nabij de Groenstraat. De vindplaatsen werden geselecteerd op basis van de onderzoeksresultaten van de vorige opgravingscampagne (afb.2).

Het veldwerk is uitgevoerd tussen 29 mei en 12 juni 2007. In die periode zijn de proefsleuven aangelegd en onderzocht conform het Programma van Eisen (PvE), dat door drs. Nienke Prangmsma is opgesteld.¹ Dit ontwerp is goedgekeurd door mevr. Jacqueline Hoevenberg van de provincie Limburg te Maastricht. De vondsten en bijbehorende documentatie die tijdens het IVO zijn verzameld, zijn op het moment van schrijven nog in bewaring in het depot van ADC Archeoprojecten, maar zullen na afronding van het onderzoek worden gedeponneerd in het Provinciaal Depot van de Provincie Limburg.

Het veldteam bestond uit de volgende personen: Bart Van der Veken (veldarcheoloog), Roy Machiels (senior veldtechnicus), Chris van de Burgt (veldassistent) en Roy Bocken (kraanmachinist van de firma Martens). De bij dit project betrokken fysisch geografen zijn Frieda Zuidhoff en Jos de Moor. Senior archeoloog is Eric Lohof.

De contactpersoon bij de opdrachtgever is Edward Stassen.

Het vondstmateriaal is bestudeerd door Sandra Beckerman, Simone Bloo en Florentien Wijsenbeek (aardewerk), Eric Lohof (vuursteen), Karin Abelskamp (metaal) en Steffen Baetsen (crematieresten).

1.2 Vooronderzoek

In verband met toekomstige ontwikkelingen in het plangebied Poelveld is een eerste archeologische inventarisatie in het onderzoeksgebied uitgevoerd in mei 2005 door RAAP.² Het betrof een bureauonderzoek en een beperkte terreininspectie door middel van een gering aantal boringen (59 stuks) en een vluchtige oppervlaktekartering. Het booronderzoek heeft in tegenstelling tot gegevens van de bodemkaart geen tweedeling in radebrikgronden en ooivaaggronden aangetroffen. Het onderzoek wees verder uit dat slechts op enkele plaatsen sprake was van een verstoord bodemprofiel.

Door RAAP werden een tiental mogelijke vindplaatsen aangewezen die door het zeer beperkte karakter van de oppervlaktekartering niet in omvang zijn gekarteerd. Tevens was het niet mogelijk de context van de archeologische indicatoren vast te stellen. De kans op vindplaatsen van jagers-verzamelaars werd als laag tot middelhoog, de kans op vindplaatsen van landbouwers als hoog ingeschat.

Alleen op vindplaats 7 was min of meer sprake van een vuursteenconcentratie, waarschijnlijk uit het Neolithicum (zie voor periodisering tabel 1). Op de overige negen vindplaatsen betrof het alleen enkele neolithische artefacten zonder dat sprake leek van een concentratie. Op vindplaatsen 4, 9 en mogelijk vindplaats 6 werd Romeins vondstmateriaal aangetroffen. Op zes

¹ Prangmsma, 2007, PvE nummer: 07-140.

² Keijers, 2005.

vindplaatsen werd laatmiddeleeuws aardewerk aangetroffen dat mogelijk door bemesting in het plangebied terecht is gekomen.³

In het voorjaar van 2006 werd vervolgens door ADC ArcheoProjecten een omvangrijk karterend proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, conform het Programma van Eisen (PvE) dat door drs. C.L.F. Verbeek (BILAN) werd opgesteld.⁴ In totaal werden 311 proefsleuven (10x2m) aangelegd en gedocumenteerd. Daarbij werden in het noordelijk deel van het plangebied aardewerk en vuursteen aangetroffen uit het Neolithicum en/of de late bronstijd; op basis van de beschikbare gegevens werd een datering in het Neolithicum vooropgesteld. Het betreft hier 3 vindplaatsen waarvan 2 vuursteenconcentraties met productieafval en artefacten uit het Neolithicum (waarvan één al in het RAAP-rapport werd aangemerkt als vindplaats 7) en een neolithische vuursteenconcentratie met aardewerk dat mogelijk aan de Rössen-cultuur kan worden toegeschreven (vindplaats 6 uit het RAAP-onderzoek).⁵

Omdat deze cultuur in Nederland verder enkel gekend is van losse vondsten en een onderzoek in Maastricht Randwijck kreeg deze zone het etiket van zeer behoudenswaardige vindplaats opgekleefd. Zodoende werd voor deze vindplaatsen een voorstel voor vervolgonderzoek ingediend en het zijn deze 3 vindplaatsen die nu werden onderzocht en onderwerp van deze publicatie zijn.

Het zuidelijke deel van het plangebied werd vrijgegeven voor verdere ontwikkeling.

1.3 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen

Het IVO in de vorm van proefsleuven heeft tot doel de aard, omvang en kwaliteit (gaafheid en conservering) vast te stellen van de vindplaats(en) in het gebied om te komen tot een definitief oordeel over de behoudenswaardigheid ervan. Daarnaast moeten gegevens verkregen worden om hetzij verder archeologisch onderzoek mogelijk te maken, hetzij adequate maatregelen voor behoud en beheer te kunnen treffen.⁶ In het definitieve programma van Eisen zoals dat uiteindelijk door de Provincie is goedgekeurd, werden zes onderzoeksvragen opgenomen, die gebaseerd zijn op de onderzoeksresultaten van het voorafgaande proefsleuvenonderzoek en die als leidraad dienden voor het onderzoek:

1. Wat is de aard, omvang, datering, gaafheid en conservering van de vindplaats?
2. In hoeverre kan de omvang van de vindplaatsen nauwkeuriger worden vastgesteld dan in het voorgaande onderzoek?
3. Zijn er behalve de vuursteenconcentraties ook sporen en/of structuren aanwezig? Zo ja, welke?
4. Hoe groot is de (horizontale en verticale) verspreiding van het vuursteen?
5. Is meer duidelijkheid te verkrijgen over de datering van het aardewerk? Hoe dan?
6. In welke mate kunnen de vindplaatsen bijdragen tot het dichten van de kennislacune omtrent de Rössencultuur in Nederland?⁷

Dit Programma van Eisen is geënt op de onderzoeksresultaten van het vorige proefsleuvenonderzoek en legt voornamelijk de nadruk op de vuursteenconcentraties die toen werden aangetroffen, en de aanwezigheid van het (mogelijke) Rössenaardewerk. Bovenstaande vragen zullen in dit rapport beantwoord worden op basis van hetgeen in de proefsleuven is aangetroffen. Maar het is duidelijk dat, gezien de onderzoeksresultaten, de antwoorden sterk zullen afwijken van de eerder gestelde vragen. Tevens is het waarschijnlijk dat de getrokken conclusies bijgesteld zullen moeten worden indien één of meerdere vindplaatsen in de toekomst in hun geheel zullen worden opgegraven.

1.4 Opzet van het rapport

Dit rapport betreft een standaardrapport zoals genoemd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.1 -specificatie VS05). In dit rapport worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd, waarna de eerste conclusies volgen.

³ Wijns, 2007, p. 7.

⁴ d.d. 18-8-2005.

⁵ Wijns, 2007, p.5.

⁶ Cf. Handboek ROB specificaties, juni 1998

⁷ Prangma, 2007, PvE nummer: 07-140.

2 Methoden

Het onderzoek is uitgevoerd conform de KNA 3.1 en het PvE.⁸ Tijdens het IVO zijn, gespreid over de drie vindplaatsen, 12 proefsleuven aangelegd, waarvan de lengte varieerde. De breedte bedroeg 4 m.

Afb. 3: Vlakfoto van werkput 5.

De vlakken werden machinaal aangelegd, zonder schaaftak. Aanvankelijk werd, na verwijdering van de bouwvoor, telkens één vlak aangelegd direct op sporenniveau. Het sporenvlak lag gemiddeld 80 cm onder het maaiveld. Bij het verdiepen werden de lagen systematisch met een metaaldetector afgezocht. De aanleg- en vlakvondsten werden in vakken van 4 bij 4 meter ingezameld.

Het sporenvlak werd vervolgens gefotografeerd, waarna met behulp van de reeds uitgezette meetpunten een meetsysteem werd gecreëerd en de werkput met de daarin aanwezige sporen kon worden ingemeten (schaal 1:50). De werkput werd daarna gewaterpast en verder gedocumenteerd. In enkele werkputten werden profielkuilen aangelegd, die samen met een fysisch geograaf van ADC ArcheoProjecten werden bekeken en gedocumenteerd. Alle aangetroffen grondsporen werden met de hand gecoupeerd. Vervolgens werden de coupes gefotografeerd en getekend op schaal 1:20.

In vindplaats 3 was het nodig om meerdere vlakken aan te leggen. Hier werd namelijk een grafveld aangetroffen, met name urnen begraven in het colluvium. In vindplaats 3 moesten we dus onze werkwijze aanpassen en overgaan op de aanleg van twee vlakken: een eerste vlak op het niveau van de urnen, in het colluvium, en een tweede vlak zoals in de overige werkputten, op de Bt-horizont. In de laatste proefsleuf (werkput 12) werd er zelfs een derde vlak aangelegd, omdat hier een bijkomend sporenniveau vermoed werd.

⁸ Prangma, 2007, PvE nummer: 07-140.

3 Resultaten

3.1 Fysisch geografisch onderzoek

F.S. Zuidhoff

3.1.1 Inleiding

Het doel van het fysisch geografisch veldwerk was om te bekijken of de conclusies van de bodemopbouw en het landschap uit het karterende proefsleuvenonderzoek overeenkomen met de waarnemingen tijdens het huidige waarderende proefsleuvenonderzoek. In het Programma van Eisen zijn geen landschappelijke vragen gesteld.

Afb. 4 Bodemprofiel met briklag en daarop colluvium

3.1.2 Regionale geologie en bodem

Geologie.

Het plangebied bevindt zich in het Zuid-Limburgse lössgebied, dat gekenmerkt wordt door een voor Nederlandse begrippen sterk reliëf. Het gebied is gedurende een periode van 2,5 miljoen jaar (het Kwartair) versneden tot een terrassenlandschap. De rivierterrassen van de Maas zijn ontstaan door tektonische opheffing en onder invloed van klimaatveranderingen. Hierdoor zijn 31 terrasniveaus ontstaan. De hoogteverschillen tussen de terrassen zijn veelal verdoezeld doordat de terrassen bedekt zijn met een lösspakket van 2 tot 20 m dik. De löss is afgezet in de koudste delen van het Pleistoceen, voornamelijk in de Saale en Weichsel ijstijden. Het is onder periglaciale omstandigheden afgezet door de wind als een deken over het toenmalige geaccidenteerde terrein. Löss bestaat overwegend uit zwak zandige leem.

Bodem.

Oorspronkelijk is de löss kalkrijk afgezet, maar onder invloed van bodemvormende processen zoals een neerslagoverschot is de löss ontkalkt. Dit is het eerste bodemvormende proces. Nadat de bodemvochttoplossing zwak zuur is geworden treedt interne verwerking op, waardoor de grond verbruint. De bruine kleur wordt veroorzaakt door ijzeroxiden die vrijkomen bij de afbraak van mineralen (verbruining). Dit ijzer wordt in huidjes afgezet rondom de minerale delen en veroorzaakt mede de kleur van de loss. Daarnaast is door doorsijpelend regenwater uitspoeling van klei (lessivage) opgetreden. In een dieper gelegen horizont accumuleert de klei waardoor een zogenaamde Bt-horizont wordt gevormd. Deze processen leiden tot de vorming van brikgronden: gronden met een briklaag, dat wil zeggen met een duidelijk ontwikkelde textuur B-horizont (kleiinspoelingshorizont). De briklaag is tenminste 15 cm dik en het zwaarste deel bevat minimaal 10 % lutum. Op een deel van de wanden van structurelementen en van de poriën zijn inspoelingshuidjes van lutum en ijzer aanwezig. Met het blote oog zijn de inspoelingshuidjes echter niet te zien. In het veld is de inspoelingshorizont te herkennen aan de kleine verschillen in kleur en textuur ten opzichte van de bovenliggende en onderliggende horizonten.

Binnen de brikgronden worden radebrik-, bergbrik-, kuil- en daalbrikgronden onderscheiden. Daal- en kuilbrikgronden komen voor op vochtige plateaus met een slechte drainage, waardoor roestvlekken hoog in het bodemprofiel voorkomen. Radebrikgronden zijn brikgronden waar een volledig bodemprofiel aanwezig is: uitspoelings (E) - en inspoelingshorizont (Bt). Het zijn droge gronden: mangaan en ijzervlekken komen niet in de E- en Bt horizont voor maar dieper in de C-horizont. Op hellingen waar erosie is opgetreden tot op de briklaag komen bergbrikgronden voor. Als ook de briklaag geërodeerd is, worden de gronden tot de ooi- of poldervaaggronden gerekend. Het van de hellingen afgespoelde materiaal komt in de dalen terecht: het colluvium. Hierin is nauwelijks een bodemprofiel ontwikkeld en komen ook ooi- of poldervaaggronden voor.

In het vooronderzoek zijn drie bodemtypen waargenomen. Ten noorden van de Breursterweg is in de löss een radebrikgrond ontwikkeld: op een diepte variërend van 60 tot 80 cm bevindt zich een kalkloze kleiinspoelingshorizont (Bt) met daarboven een kalkloze uitspoelingshorizont (E) en een bouwvoor (Aap). Ten zuiden van de Breursterweg is de briklaag in de bodem aanwezig tot halverwege de helling naar het smalle dal in het centrale deel van het onderzoeksgebied (radebrikgronden). In de putten ten zuiden daarvan is de uitspoelingshorizont verdwenen en bevindt de briklaag zich net onder of in de bouwvoor. Dit is de zone met bergbrikgronden. Ten zuiden van de bergbrikgronden bestaat de bodem uit een colluviumpakket met verspoeld materiaal van de hellingen. In deze profielen is de gehele natuurlijke bodemopbouw verdwenen. In de profielen is onder het kalkloze colluvium geen briklaag en geen kalkrijke loss waargenomen. Waarschijnlijk is het colluviumpakket dikker dan de diepte van de profielen en is een eventueel daaronderliggende bodem met briklaag of de oorspronkelijke kalkrijke löss niet gevonden in de profielen. Meer aannemelijk is dat de briklaag verdwenen is door erosie.

Erosie.

De lössgronden zijn erg erosiegevoelig. Vooral op hellingen die in gebruik zijn als bouwland treedt erosie op. In het verleden bleef erosie om verschillende redenen beperkt omdat de steilste hellingen een bosbegroeiing hadden, waardoor de bodem goed vast gehouden werd. Ondanks het erosiegevaar is een belangrijk deel van de hellingen al in de Middeleeuwen tot bouwland ontgonnen. Op steilere hellingen werd erosie tegengegaan door graften: dit zijn heggatjes waarachter het materiaal dat van de helling vloeide zich verzamelde. Op den duur ontstond een terras met onder de heg een steile rand, een graft. Over de ouderdom van de graften is weinig bekend maar het houdt vermoedelijk verband met de ontwikkeling van de erosie. De erosie vond waarschijnlijk al plaats in het Neolithicum. In het Duitse lössgebied zijn hiervoor aanwijzingen

gevonden.⁹ In het Geuldal zijn aanwijzingen gevonden voor sterke erosie gedurende de Romeinse tijd en de Hoge Middeleeuwen (800 AD).¹⁰ Door de schaalvergroting en het verdwijnen van de graften sinds de ruilverkaveling is de erosie in Zuid-Limburg weer een probleem geworden.

3.1.3 Onderzoeksmethoden

Tijdens het fysisch geografisch veldwerk zijn van drie putten een diepe profielkuil bekeken: put 7, 9 en 11. De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemmonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd. De bodems zijn beschreven per onderscheiden hoofd- en subhorizont. Van elk profiel is het koolzure kalkgehalte bepaald met behulp van een 10 % zoutzuuroplossing. Daarnaast zijn, indien aanwezig, sedimentaire structuren beschreven.

3.1.4 Lithologie en bodemkunde van het onderzoeksgebied

In het gehele onderzoeksgebied bestaat de ondergrond in de profielen uit kalkloze, zwak zandige leem (Lz1) ofwel löss. Een diepe boring in het noorden van het onderzoeksgebied verkregen uit DINO¹¹ geeft aan dat op een diepte van 7 tot 14 m onder maaiveld grind aanwezig is van een Maasterras. Daaronder bevindt zich Maastrichtien kalksteen.

De bodemopbouw zag er in alle putten hetzelfde uit. Op een dik pakket löss ligt een dun pakket colluvium met daarop de bouwvoor. De löss is tot een diepte van rond 300 cm – maaiveld ontkalkt. Dit is de normale ontkalkingsdiepte en betekent dat er weinig van de löss is geërodeerd. In de löss is een brikgrond ontstaan door kleiuitpoeling uit de bovengrond en kleinspoeling in de briklaag ofwel de Bt-horizont. De dikte van de Bt-horizont bedraagt 70 tot 90 cm. In de bovenste 30 tot 50 cm is de Bt-horizont bruiner door meer kleinspoeling dan in de onderliggende Bt-horizont. De uitspoelingshorizont is niet gevonden. Hierdoor worden deze gronden geclassificeerd als bergbrikgronden. Dit komt niet overeen met de waarnemingen in het vooronderzoek, maar mogelijk is toen het colluvium niet goed herkend en aangezien voor een uitspoelingshorizont. De dikte van het colluvium varieert van 20 tot 25 cm.

3.1.5 Archeologische stratigrafie en conservering

De archeologische sporen bevinden zich net boven de briklaag in het colluvium of in de briklaag van de bergbrikgronden. In het colluvium zijn urnen gevonden uit de Late Bronstijd. Dit betekent dat voordat de urnen zijn ingegraven een periode van bodemerosie is geweest door veranderingen in de natuurlijke vegetatie. Colluvium uit deze vroege periode is nooit eerder gedateerd. De vondsten bevinden zich in een ontkalkt en geoxideerd lösspakket of kalkloos colluvium. De conserverende omstandigheden voor onverkoelde plantaardige resten en kalkrijk botmateriaal zijn slecht.

3.1.6 Conclusie en advies voor vervolg onderzoek

Het gehele onderzoeksgebied bevindt zich in de bodemtype bergbrikgronden bedekt met een laag colluvium. Dit betekent dat de oorspronkelijke kleiuitspoelingshorizont die normaal gesproken op de briklaag ligt verdwenen is door erosie. Op de briklaag ligt een pakket colluvium waarin archeologische sporen en vondsten aanwezig zijn. Deze waarnemingen komen niet overeen met de resultaten uit het vooronderzoek, maar mogelijk is toen het colluvium niet goed herkend en aangezien voor een uitspoelingshorizont. Hierdoor is dit gedeelte gekarteerd als radebrikgrond.

In Nederland zijn nog geen directe dateringen van lösserosie en de vorming van colluvium van vóór de Bronstijd bekend. Daarom wordt geadviseerd om tijdens de DAO het colluviumpakket te dateren met behulp van een OSL-datering. Deze dateringsmethode OSL staat voor *Optically Stimulated Luminescence Dating* en wordt gedaan op zand- of siltkorrels (kwarts). Met deze dateringsmethode kan bepaald worden hoe lang geleden afzettingen zijn afgedekt of een voorwerp is verhit. Het op nul zetten van de klok vindt plaats binnen enkele seconden als het

⁹ Lang, A. 2003

¹⁰ De Moor et al in press 2007

¹¹ DINO is de digitale database van TNO Bouw en Ondergrond

monster volledig wordt bloot gesteld aan (zon-)licht of boven 350° wordt verhit. Na begraving of verhitting wordt het OSL signaal door natuurlijke radioactieve straling opgeladen. Hoe langer een voorwerp begraven is geweest of hoe langer het geleden is dat het voorwerp verhit is, hoe groter het luminescentie-signaal wordt.

3.2 Sporen en structuren

3.2.1 Resultaten veldwerk

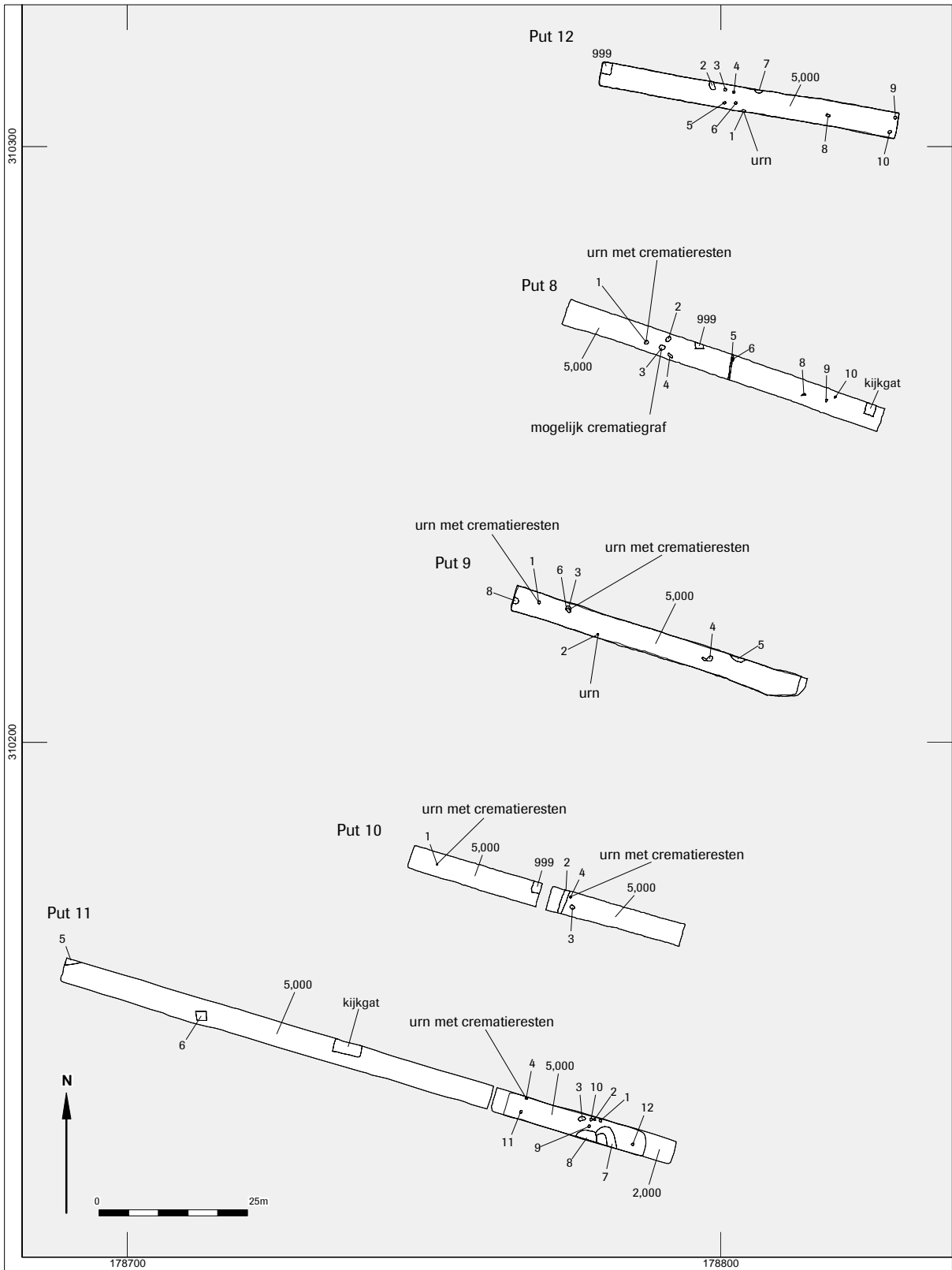
De werkputten 1 (ca. 512 m²), 2 (250 m²) en 3 (210 m²) bevinden zich in vindplaats 2. Reeds in de eerste week is het algemene beeld duidelijk: onder de bouwvoor zit een laag colluvium en de vondsten die hierin voorkomen zijn gemengd. Zowel vuursteen als laatmiddeleeuws en nieuwe tijd-materiaal werden aangetroffen. Het vondstmateriaal bevindt zich dus in secundaire context. Aan de kant van de Groenstraat wordt het meeste materiaal aangetroffen. Hier is het colluvium ook dikker, of hier werd later grond aangebracht. Dit moet nog blijken uit verder onderzoek. Verder naar het zuiden nemen de vondsten af en ontbreekt ook op sommige plaatsen het colluvium. Onder het colluvium zit direct de Bt-horizont. Buiten enkele natuurlijke verstoringen werden er geen sporen aangetroffen.

Vindplaats 1 omvat de werkputten 4 (240 m²), 5 (160 m²), 6 (82 m²) en 7 (82m²; na uitbreiding ca. 240 m²). In deze zone is de situatie vergelijkbaar en werden ook nauwelijks vondsten of grondsporen aangetroffen. In werkput 4 werd 1 kuil (Nieuwe Tijd) aangetroffen, in werkput 7 ook slechts één spoor: een kringgreppel, die in het noordprofiel verdwijnt. Na de vondst van de greppel werd, na overleg tussen de betrokken instanties, beslist om werkput 7 uit te breiden om te kijken of deze doorloopt. De aangetroffen kringgreppel loopt inderdaad door en is 13 à 14 meter in diameter en ongeveer 20 cm diep in coupe. De gehele werkput werd vervolgens verdiept, op zoek naar een centraal graf en/of eventuele andere sporen, maar over de gehele putlengte werd niets aangetroffen. Ook geen aardewerk of ander vondstmateriaal dat de kringgreppel zou kunnen dateren.

Opvallend weinig sporen dus in beide zones, en vrijwel geen vondsten. Het vuursteen dat aangetroffen werd, bevindt zich in secundaire context. Van vuursteenbewerkingsateliers, waaraan na het voorafgaand onderzoek gedacht werd, zijn geen sporen weergevonden.

Werkputten 8 tot en met 12 liggen in vindplaats 3. Hier is het verhaal enigszins anders. In vindplaats 3 werd namelijk een grafveld aangetroffen, met name urnen begraven in colluvium. In vindplaats 3 moesten we dus onze werkwijze aanpassen en overgaan op de aanleg van twee vlakken: een eerste vlak op het niveau van de urnen, in het colluvium, en een tweede vlak zoals in de overige werkputten, op de Bt-horizont. In beide vlakken werden enkele grondsporen aangetroffen. De datering van deze sporen is moeilijk vast te stellen aangezien de meeste sporen geen vondsten bevatten. Slechts uit één spoor kwam aardewerk naar boven. We veronderstellen dat de sporen in dezelfde periode als de urnen kunnen gedateerd worden (Late Bronstijd-IJzertijd).

In vindplaats 3 zijn in totaal 7 urnen aangetroffen waarbij bijna alle urnen nog crematieresten bevatten. De meeste urnen zijn onversierd. Een spoor of verkleuring in het vlak rondom de urn is in de meeste gevallen niet opgemerkt. In de coupe was er rondom de urn ook geen verkleuring/spoor te bekennen. De spreiding van de urnen is te zien op afbeelding 5.

Eijsden - Poelveld

Vindplaats 3: allesporenkaart met locatie van de urnen

GB 09/25/2007

Afb. 5. Detailplan van vindplaats 3.

Eén crematiegraf sprong er wel uit: hier was het spoor rondom nog wel goed zichtbaar, was het aardewerk van de urn met geometrische figuren versierd en zaten er -zo leek het althans- kleine metaalfragmenten bij in het graf. De fragmenten waren zo minuscuul dat de metaaldetector er niet op reageerde. Na microscopisch onderzoek bleek het echter om gewoon stukjes bot te gaan waar bronscorrosie op zit. Tijdens het veldwerk werd uitgegaan van een datering in de Late Bronstijd en IJzertijd.

Van de urnen is steeds de onderste helft -ongeveer de onderste 10 cm- bewaard gebleven. Ze zijn getopt door eerdere landbouw-activiteiten. Naast de urnen werden nog een aantal andere sporen aangetroffen: enkele (paal)kuilen, een houtskoolvlek (deze werd bemonsterd) en een geultje. In slechts één in het colluvium gelegen kuil werden vondsten aangetroffen. Er werden een aantal interessante vuursteenvondsten gedaan en eveneens werd een groot aantal scherven uit twee naast elkaar liggende boomvallen ingezameld. Dit aardewerk kan in dezelfde periode als de urnen gedateerd worden. Jammer genoeg werd in de meeste kuilen geen aardewerk aangetroffen, zodat deze niet echt kunnen gedateerd worden. Vermoed wordt dat de aanwezige sporen eveneens in dezelfde periode als de urnen kunnen gedateerd worden. Het meeste vondstmateriaal bevond zich in het colluvium, in -naar alle waarschijnlijkheid- secundaire context.

In het belang van een vervolgonderzoek is, na overleg tussen het bevoegd gezag en de verschillende betrokken instanties besloten om het huidige onderzoek met twee sleuven uit te breiden. Dit gebeurde binnen het budget en diende voornamelijk om de begrenzing van het grafveld te kunnen bepalen. De noord- en westgrens tenminste: de zuidgrens laten we voorlopig voor wat ze is, aangezien in deze zone een boomgaard aanwezig is.

Werkput 11 werd in westelijke richting uitgebreid, maar hier werden noch vondsten, noch sporen aangetroffen. Vervolgens werd tussen werkput 8 en de Groenstraat nog een laatste werkput aangelegd (zie afb. 2). In werkput 12 werd alweer een urn aangetroffen met daarnaast twee aardewerkconcentraties. Op deze plek werd het profiel bekeken en kon een soort van vondstlaag onderscheiden worden. Boven het colluvium werd hier eveneens een kunstmatige ophogingslaag opgemerkt, die reeds in vindplaats 2 was gezien. Alleen is ze hier nog uitgesprokener: de opgebrachte grond bedraagt ca. 30 cm.

Afb. 6 : Foto zuidprofiel werkput 12

3.2.2 Conservering en gaafheid van de sporen

Over vindplaats 1 en 2 kunnen we kort zijn: hierin bevinden zich bijna geen sporen en de vondsten die hier werden aangetroffen komen alle uit secundaire context. De kringgreppel in werkput 7 is wel gaaf en was goed zichtbaar in het vlak, maar er werden hier geen andere grondsporen aangetroffen. De datering van deze kringgreppel is vooralsnog onduidelijk.

In vindplaats 3 zijn eveneens weinig sporen aangetroffen. De sporen die wel aanwezig waren, waren duidelijk zichtbaar in het vlak. Het grafveld in vindplaats 3 is gaaf, maar niet zo goed geconserveerd. Wel is er sprake van hoge zeldzaamheid, aangezien de urnen in een colluvium zitten. De urnen werden voorlopig gedateerd in de Late Bronstijd en IJertijd en daarom spreekt men van *oud colluvium*. Hierover is in Nederland nog bijzonder weinig geweten.

3.3 Vondstmateriaal

3.3.1 Aardewerk

Sandra Beckerman, Simone Bloo en Florentien Wijsenbeek

Inleiding.

Tijdens een inventariserend veldonderzoek (IVO) zijn op de vindplaats Eijsden-Poelveld, 7 crematiegraven met urnen aangetroffen die moeten worden gedateerd in de Late Bronstijd of de Vroege IJertijd. Tijdens een eerder onderzoek werd op deze locatie al een scherfje aangetroffen dat op basis van de versiering werd geplaatst in of de Rössen-cultuur of de Late Bronstijd.¹² Deze urnen zijn helaas alle sterk gefragmenteerd aangetroffen. Het grootste deel is afgetopt, alleen het onderste deel van de urn is nog aanwezig.

Per urn is onderzocht wat de technologische kenmerken zijn. Deze kenmerken zijn in een database geplaatst. Er is gekeken naar welke materialen aan de klei zijn toegevoegd om haar te verstevigen, wat de grootte van dit materiaal is en in welke hoeveelheden het is toegevoegd. De kleur van de pot is bekeken om te kunnen afleiden hoe de pot is gebakken. Ook is bekeken of en hoe het oppervlak van de pot is afgewerkt.

Naast de technologische kenmerken zijn ook de morfologische kenmerken onderzocht. Van elke urn is geprobeerd om de scherven weer aaneen te passen om (een deel van) het profiel te kunnen reconstrueren. Ook is gekeken naar de vorm van de rand- en de bodemfragmenten.

Om het aardewerk te kunnen dateren is voor de urnen gezocht naar vergelijkbare vormen van andere vindplaatsen. Dit wordt bemoeilijkt doordat van slechts een klein aantal urnen het profiel nog kan worden achterhaald omdat de bovenkant veelal ontbreekt. Daarom zullen ook de mageringsmethoden, de dikte en afwerking van het aardewerk worden vergeleken met die van het aardewerk van nabij gelegen Late Bronstijd en/of Vroege IJertijd vindplaatsen.

Naast aardewerk uit crematiegraven is er op de opgraving meer aardewerk aangetroffen. Het gaat hier voornamelijk om vlakvondsten en aardewerk uit boomvallen. Dit aardewerk is gescand, er is slecht gekeken of het aardewerk prehistorisch is en waarmee het is gemagerd. Opvallende fragmenten zijn opgenomen in dit rapport.

¹² Gedurende de Late Bronstijd werden in Limburg veel versieringstechnieken van de Rössen-cultuur nageemaakt.

De 7 urnen.

Urn uit put 8, spoor 1, vondstnummers 42 en 54

Van de urn die vondstnummers 42 en 54 draagt is helaas niet veel meer over. Alleen delen van de buik en bodem zijn bewaard gebleven. Deze scherven zijn echter ook sterk verweerd (afgeschilferd). De klei is verstevigd met grind en zand. De wand van de pot moet ongeveer 7,5 mm dik zijn geweest. De buitenkant heeft een lichtere kleur dan de binnenkant en de kern.

Urn uit put 9, spoor 1, vondstnummer 43

Van deze urn zijn, net als van veel andere urnen van deze nederzetting, alleen delen van de onderkant bewaard gebleven. Aan de klei is een beetje kwarts toegevoegd in grove stukken. Het oppervlak is gladgemaakt. Aan de binnen- en buitenkant is de pot licht van kleur. De kern is donkerder. In totaal zal de urn minimaal 9,5 cm hoog zijn geweest. Vanaf de platte bodem liep de wand vrij recht omhoog.

Urn uit put 9, spoor 3, vondstnummers 51 en 52

De meest complete urn die bij deze opgraving is aangetroffen is afkomstig uit put 9 en bestaat uit vondstnummers 51 en 52. Deze pot heeft een geheel donkere kleur; alleen op de schouder zitten rode vlekken. De klei is vermengd met redelijk grote stukken verbrand bot (<24 μ), maar in kleine hoeveelheden (5-10 deeltjes per cm^2). De wand van de pot is dun; gemiddeld 5 mm dik. Het oppervlak is gepolijst.

Ongeveer een kwart van de pot is nog aanwezig en het hele profiel kan gereconstrueerd worden (afb.7). Uit dit puzzelwerk blijkt dat de pot minimaal 20 cm hoog moet zijn geweest. Het profiel is erg flauw; de rand is kort en de buik is weinig uitgesproken. Zowel de rand als de bodem hebben een platte vorm. Op de vindplaats Ifteren-Starkenbergh is een pot gevonden met een vergelijkbaar flauw profiel. Deze pot wordt gedateerd in de Late Bronstijd.¹³

Op de schouder van de pot is versiering aangebracht. Deze loopt door tot ca. 1,5 cm onder de rand. De versiering bestaat uit een dubbele band van blokken met horizontale strepen afgewisseld met een blok met verticale strepen (afb.7). Dit motief wordt met de term 'Kalenderberg' versiering aangeduid.¹⁴ Dit type versiering komt voor vanaf de Late Bronstijd tot ver in de IJzertijd.

Afb. 7

¹³ Brounen, en Ball 2002., fig. 4.17.

¹⁴ Van den Broeke 1987.

Urn uit put 10, spoor 1, vondstnummer 61

De urn die vondstnummer 61 heeft gekregen bestaat alleen nog uit een collectie van 135 veelal erg kleine bodem en randscherven. Deze zijn ook nog eens secundair verbrand. Slechts een deel van deze 135 scherven kan aan elkaar gepast worden tot de onderste ongeveer 7 cm van een urn. De klei van dit individu is verstevigd met brokjes potgruis. De binnen- en buitenkant hebben een lichte kleur. De wand is ca. 8,5 mm dik. Net als alle ander urnen die op deze vindplaats zijn aangetroffen had ook deze urn een platte bodem.

Vondstnummer 61 bevatte ook twee scherven die mogelijk tot de urn behoorden met een opvallend kenmerk; beide scherven zijn doorboord (afb.8). De gaten zijn te klein om als reparatiegat te dienen en het gat is niet achteraf gemaakt. De gaten kunnen zijn aangebracht om als decoratie te dienen. Maar er kan ook aan een functionele rol worden gedacht. Door de gaten kon de pot bijvoorbeeld worden afgedekt.

Op de vindplaats Oss-Ussen is ook een doorboorde scherf aangetroffen, die in de eerste fase van de Vroege IJzertijd is gedateerd.¹⁵

Afb. 8

Urn uit put 10B, spoor 4 vlak 1, vondstnummer 62

Dit vondstnummer bestaat uit maar liefst 201 scherven die vermoedelijk allemaal tot één pot hebben behoord. 170 van die scherven zijn zo sterk gefragmenteerd dat zij tot de categorie 'gruis' (scherven met een oppervlak van minder dan 4cm² behoren). In totaal weegt dit gruis 180 gram. Dit kleine gewicht en oppervlak van de scherven maakt het vrijwel onmogelijk enige zekerheid te geven over de kenmerken die zij moeten hebben gehad toen zij nog onderdeel waren van een pot.

De overige 31 scherven geven iets meer informatie prijs. De klei waarmee de pot is gemaakt werd gemengd met stukjes bot. Per cm² zijn nog ongeveer 5 tot 10 kleine stukjes zichtbaar. De scherven hebben een donkere kern en binnenkant en een rode buitenkant. Deze kleuren werden verkregen door de pot eerst in een zuurstofarm vuur te bakken, en naarmate het bakproces vorderde meer zuurstof toe te laten. De pot had maar een wanddikte van gemiddeld 3,7 mm. Het oppervlak was gepolijst.

Eén scherf is een deel van een korte platte rand met een miniem stukje schouder. Helaas is er te weinig van de rand bewaard om te reconstrueren hoe groot de diameter van de rand moet zijn geweest. Wel laat hij zien dat de pot maar een kort (15mm) en dun (3.7 mm) onopvallend randje had. Ook de overgang naar de schouder is weinig geprononceerd. De wandscherven vertonen geen opvallende kenmerken. De pot moet vermoedelijk een grote maar niet erg ronde buik hebben gehad.

Urn uit put 11b, spoor 4 vlak 1, vondstnummer 63

In dit vondstnummer zijn 360 scherven aangetroffen. Hoewel het waarschijnlijk één urn betreft zijn de scherven zo sterk gefragmenteerd dat er weinig meer van te maken valt. Slechts 25 scherven waren nog groot genoeg om de kenmerken te kunnen bepalen. De overige 335 scherven hadden een oppervlak van minder dan 4cm² en een gezamenlijk gewicht van 187 gram.

Het aardewerk is gemagerd met een mengsel van potgruis en zand. Het zand was mogelijk al van nature in de klei aanwezig. Het potgruis werd fijngemaakt tot deeltjes van ongeveer 1400 tot 2400 µm groot. Per cm² zijn nog 10 tot 15 mageringspartikels aanwezig. De pot werd onder bijna geheel reducerende omstandigheden (een vuur met maar weinig zuurstof) gebakken waardoor

¹⁵ Taayke 2004., afb. 8.2b, 29.

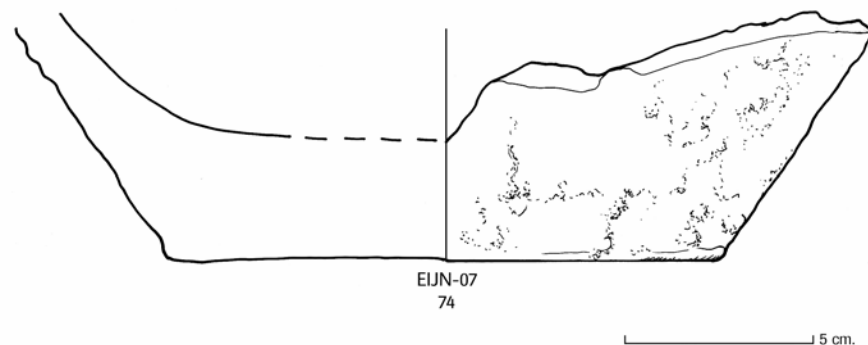
de scherven donkergrijs van kleur zijn. Sommige scherven hebben een paar rode vlekken die erop duiden dat er tijdens het bakproces af en toe iets meer zuurstof in het vuur kwam. De wand van de pot was ongeveer 6 mm dik. Het oppervlak werd afgewerkt door haar te polijsten.

Van van de 25 scherven konden 18 scherven als wandscherven worden. De overige zeven scherven zijn afkomstig van de bodem. Die bodem had een platte vorm en was maar 7 mm dik. Hoe groot de diameter moet zijn geweest is helaas niet meer te bepalen. Ook de vorm die de wand moet hebben gehad is onduidelijk. Mogelijk was deze niet erg uitgesproken; de scherven hebben geen opvallende knikken of ander opvallende elementen. De meeste scherven zijn licht gebogen.

Urn uit put 12, spoor 1, vondstnummer 74

Van deze pot zijn twee passende bodemfragmenten en drie losse wandfragmenten aangetroffen. Het aardewerk is erg grof; de wand is gemiddeld 14 mm dik, de bodem 32 mm. De diameter van de bodem moet rond 17 cm zijn geweest, hiervan is nog ongeveer 21% aanwezig. Grote brokken potgruis ($<2400\mu$) en zand zijn aan de klei toegevoegd als versteviging. De urn is gebakken in een vuur waarin de hoeveelheid zuurstof niet constant was. Daardoor heeft de pot een donkere binnenkant en een vlekkerige buitenkant met rode en grijze vlekken. Het oppervlak van de pot is afgewerkt door haar licht te besmijten.

Omdat slechts een klein deel van de pot aanwezig is kan er geen reconstructie gemaakt worden van het profiel van de pot. De bodemfragmenten zijn erg dik. Vanaf de bodem gaat de wand in een hoek van ca. 50° naar buiten. Aan de binnenkant loopt de wand in een vloeiende ronde vorm over naar de bodem (afb. 9).

Afb. 9

Opvallend aardewerk uit de scan

Het prehistorische aardewerk uit de scan lijkt tot hetzelfde complex te behoren als de zeven urnen. Ook dit aardewerk is gemagerd met combinaties van potgruis en zand, een combinatie van gebroken kwarts en potgruis of alleen verbrand bot of grind.

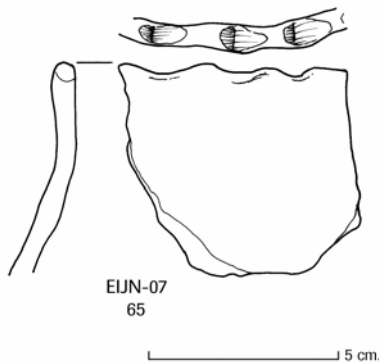
In de scan zijn in drie vondstnummers één of meer opvallende fragmenten aangetroffen die een plaatsje in dit rapport verdienen.

Vondstnummer 65, aangetroffen in put 12 vlak 3, bevat een rand/hals/schouder fragment dat is versierd met vingertopindrukken op de bovenkant van de rand. Het profiel is flauw S-vormig (afb.10). De klei is verstevigd met stukjes gebroken kwarts. Op de vindplaats Oss-Ussen is eveneens een potje aangetroffen met dit soort versiering en een S-vormig profiel.¹⁶ De vorm van

¹⁶ Van den Broeke 1987.

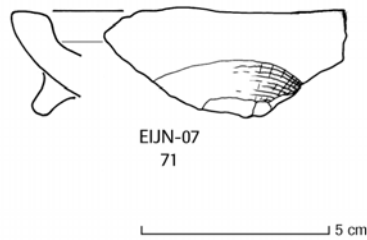
dit potje is echter iets uitgesprokener, daarnaast is dit potje besmeten. De parallel wordt gedateerd op de overgang van Late Bronstijd naar Vroege IJzertijd.

Afb. 10

In put 8 vlak 1 is een dunwandig potje aangetroffen waarvan delen van het gehele profiel aanwezig zijn (vondstnummer 75). Het profiel is mild S-vormig. De rand staat iets naar buiten en is afgerond. De bodem heeft slechts een diameter van 2,5 cm en is bijna perfect rond.

Twee zeer opvallende fragmenten uit de scan zijn twee passende randscherfjes (vondstnummer 71). De rand is vermoedelijk afkomstig van een schaalpje. Op 1 van de twee scherven zit op 1,5 cm onder de rand een uitstekend randje (afb.11). Dit lijkt sterk op het begin van een oortje. Dit soort randjes zijn niet algemeen in de Late Bronstijd dan wel de Vroege IJzertijd.

Afb. 11

Conclusie

De zeven urnen die werden aangetroffen op de vindplaats Eijsden-Poelveld waren op één pot na afgetopt waardoor de bovenkant ontbreekt. Daarnaast is het aardewerk sterk gefragmenteerd waardoor het in de meeste gevallen slechts mogelijk was een klein deel van het profiel te reconstrueren. Alle rand- en bodemfragmenten hebben een platte vorm. De delen van het profiel die nog wel zichtbaar zijn zijn weinig uitgesproken van vorm.

Van één pot kon echter wel het hele profiel worden gevolgd (afb.7). Deze pot had een zeer flauw S-vormig profiel. Een vergelijkbare pot werd aangetroffen op de vindplaats Itteren-Sterkenberg en werd gedateerd in de Late Bronstijd. Potten met een zwakke profilering kwamen echter ook in de Vroege IJzertijd veel voor.¹⁷ Deze urn was tevens de enige versierde urn. De hals en schouder zijn gedecoreerd met Kalenderbergversiering, een versieringstype dat voorkomt van de Late Bronstijd tot ver in de IJzertijd.

Een combinatie van potgruis en zand, een combinatie van gebroken kwarts en potgruis of alleen verbrand bot of grind zijn de meest voorkomende mageringsmethoden. Geheel donkere potten komen voor maar ook potten met een lichte buitenkant of binnen- en buitenkant komen voor. Veel potten hebben vlekken. Dit duidt op een onregelmatig en weinig gecontroleerd bakproces.

De diktes van de potten variëren. Wanddiktes van 3 mm tot 12 mm komen voor.

Van het grootste deel van de potten is de wand gladgemaakt, bij sommige individuen is de wand zelfs gepolijst. Polijsten is een afwerkingmethode die in de Late Bronstijd voor het eerst zijn intrede deed. Een aantal potten zijn besmeten. Dit was een gebruik dat zowel in de Late Bronstijd als in de IJzertijd voorkwam.¹⁸

Omdat voor de urn met vondstnummer 51 en 52 een parallel werd aangetroffen op de vindplaats Itteren-Sterkenberg zijn ook de overige karakteristieken van het aardewerk met het aardewerk van deze vindplaats vergeleken. Het aardewerk van deze vindplaats werd eveneens veelal verschaald met gebroken kwarts of fijn grind, soms in combinatie met potgruis. Ook komen

¹⁷ Van den Broeke 1980.

¹⁸ Van den Broeke 1991.

zowel gladde en gepolijste potten voor maar zijn ruw- en fijnwandige potten in de meerderheid. Op deze vindplaats zijn alle potten licht gekleurd met rode oxide vlekken.¹⁹ De donkere kleur die te Eijsden voorkomt is hier niet aangetroffen. Kalenderbergversiering komt ook op de vindplaats Itteren-Sterkenberg voor, besmijting echter niet.

Hoewel slechts weinig periode-specifieke kenmerken aan het aardewerk konden worden ontdekt lijkt het op basis van de informatie die wel kon worden achterhaald het meest plausibel de vindplaats te plaatsen in de Late Bronstijd of de vroege fase van de Vroege IJzertijd, ca 900-700 v.Chr. De eerder gevonden scherf die op basis van de versiering als Rössen of Late Bronstijd werd geïdentificeerd kan hiermee waarschijnlijk ook in de Late Bronstijd worden geplaatst.

Het prehistorisch aardewerk dat tijdens de opgraving als oppervlaktevondst, in boomvallen en in het ene spoor werd aangetroffen komt op basis van magering sterk overeen met de urnen. Waarschijnlijk betreft het één complex. Een klein weinig geprofileerd S-vormig potje met vingertopindrukken op de rand lijkt eveneens goed te plaatsen in de Late Bronstijd of Vroege IJzertijd.

3.3.2 Metaal

De metaalvondsten komen uit secundaire context en kunnen in de Nieuwe Tijd gedateerd worden. Deze zullen niet verder besproken worden. Eén vondst echter dient wel vermeld te worden, ook al is het geen metaal: in het enige crematiegraf waar nog wel een spoor rondom zichtbaar was, werden kleine botfragmentjes aangetroffen met bronscorrosie op.

Tijdens het veldwerk werd gedacht dat het hier om metaalfragmenten ging en na een eerste scan werden deze fragmenten als de (verbrande) resten van een eenvoudige fibula gedetermineerd. Na microscopisch onderzoek bleek echter dat het botresten zijn, waarop bronscorrosie zit. Er was dus wel een metalen voorwerp in het graf aanwezig.

3.3.3 Vuursteen

Eric Lohof

In totaal zijn 190 fragmenten vuursteen verzameld, waarvan 88 tot de artefacten kunnen worden gerekend, hetgeen betekent dat ze door menselijk ingrijpen tot stand zijn gekomen. Daarbij zijn zeven werktuigen.

Deze laatste zijn uit verschillende putten afkomstig en lijken geen verband te houden met de hoeveelheden vuursteen in die putten. Zo leverde put 1 de meeste vuursteen, maar slechts één geretoucheerde afslag. Uit put 3 is een geretoucheerde afslag, waarschijnlijk een schrabber, afkomstig. Uit put 8 komt eveneens een schrabber (vnr. 35, vak 7, s5000). Put 9 leverde een bijzonder rijke oogst met een duimschrabber van een bruine vuursteen die verder tijdens het onderzoek niet is aangetroffen (vnr. 49, vak 10, s5000), een vrij forse zijschrabber (vnr. 45, vak 4, s2000) en het restant van een ovale bijl (vnr. 47, vak 12, s2000). In put 12 is nog een geretoucheerd boortje op afslag gevonden (vnr. 68, vak 11, s5000).

Een paar artefacten zijn afkomstig uit grondsporen. De vulling van spoor 2 in put 2 leverde drie kleine afslagen van een grijze vuursteen met lichtere vlekken op. Uit spoor 5 in put 8 kwam een 6,3 cm lange kling negatieven op de dorsale kant en twee afslagjes. Alle waren van een grijze vuursteen. In spoor 7 in put 11B zaten twee afslagjes en een brokje van donkerblauwe vuursteen. In spoor 8 in dezelfde put daarentegen twee afslagjes van grijsblauwe vuursteen.

Al het overige materiaal is afkomstig uit colluvium of de ondergrond en verzameld in vakken tijdens de aanleg van het vlak. Op de werktuigen na bestaat het antropogene materiaal uit afval als decortificatie- en kernpreparatie en vernieuwingsstukken, splinters en afslagen van donkerblauwe, grijsblauwe, grijs gevlekte en donker- tot lichtgrijze vuursteensoorten. Al het overige materiaal bestaat uit brokken, stukken cortex en knollen, die soms grillig gevormd zijn of een pijpvorm hebben. Deze knollen lenen zich niet erg voor bewerking. Er is wat het materiaal

¹⁹ Taayke 2004.

betreft geen verschil tussen de putten aan te wijzen. In s2000 is een licht overwicht van artefacten boven onbewerkte fragmenten in vergelijking tot s5000 aanwezig, maar statistisch significant is dit niet.

Het geheel maakt de indruk het resultaat te zijn van een allereerste vorm van bewerking: het keuren van knollen voor verdere bewerking, verwijderen van cortex en prepareren van kernen. Het is niet zeker dat enige verdere bewerking, het vervaardigen van werktuigen, op dezelfde plaats heeft plaatsgevonden. Alleen het bijrestant geeft houvast voor een datering in het Midden-Neolithicum, maar dit betekent geenszins dat al het materiaal aan die periode moet worden toegeschreven.

3.3.4 Fysisch antropologisch onderzoek

Put	Vlak	Vak	Spoor	Vondst nummer	Omschrijving	Gewicht
8	1	2	2000	22	Onverbrand bot. Onderkaak en gebitselementen varken.	34,20 gr.
8	1	3	2000	23	Geen bot (onbekend materiaal, lijkt op sintel).	3,70 gr.
8	1	8	2000	28	Onverbrand dierlijk gebitselement. Waarschijnlijk hoektand varken.	3,00 gr.
8	1	6	5000	36	Verbrand bot. Niet determineerbaar.	0,80 gr.
11B	1		3	64	Verbrand bot, beenschacht (diafyse) fragment. Waarschijnlijk menselijk.	7 gr.
8	1		1	42	Verbrand bot. Menselijk. Vooral schedelfragmenten (44 gr). Niet volwassen individu. Leeftijd op basis van afmeting elleboogfragment opperarm en dens apex draaier (2e nekwerfel) 2-3 jaar. ²⁰	148 gr.
9	1		1	43	Verbrand bot. Menselijk. Fragmenten van schedel, beenschacht, gewrichtskoppen, middenvoetsbeentjes. Volwassene, waarschijnlijk man. Ook stukje vuursteen aanwezig.	418 gr.
9	2		3	51	Verbrand bot. Menselijk. Fragmenten van schedel, beenschacht, gewrichtskoppen. Volwassene, waarschijnlijk vrouw.	208 gr.
10	1		1	61	Verbrand bot. Menselijk. Fragmenten van bekken, beenschacht, gewrichtskoppen. Niet volwassen persoon, circa 7-15 jaar.	97 gr.
10B	1		4	62	Verbrand bot. Menselijk. Fragmenten van schedel, gebit, wervels, beenschachten, gewrichtskoppen, ribben. Waarschijnlijk vrouw, 20-40 jaar.	1009 gr.
11B	1		4	63	Verbrand bot. Menselijk. Fragmenten van schedel, beenschacht, knieschijf. Niet volwassen persoon, circa 5-9 jaar. Ook fragmenten dierlijk bot aanwezig.	341 gr.

Tabel 2: Botdeterminaties.

De tabel hierboven geeft de resultaten van het fysisch antropologisch onderzoek weer. De data in het grijs zijn van botresten aangetroffen bij aanleg- en vlakvondsten en dergelijke, de data in het zwart, onderaan de tabel, zijn de resultaten van het onderzoek van de crematieresten van de zeven urnen.

De resultaten houden een vrij representatief beeld van een grafveld in: de resten van zowel mannen, vrouwen als kinderen werden aangetroffen.

²⁰ Scheuer, Black, en Christie 2000, 200-202, 278-289.

4 Synthese

4.1 Algemeen

Het proefsleuvenonderzoek te Eijsden Poelveld heeft geen definitief uitsluitel kunnen geven over de datering van de verschillende vindplaatsen. Aangezien er geen vondstmateriaal werd gevonden bij of in de kringgreppel in vindplaats 1, is de datering ervan vrij lastig. Tijdens het veldwerk werd een datering in de IJzertijd of Romeinse tijd vooropgesteld. Mogelijk kan deze kringgreppel aan het grafveld in vindplaats 3 gekoppeld worden.

Het grafveld in vindplaats 3 wordt gedateerd in de Late Bronstijd-Vroege IJzertijd. Voor de andere sporen in vindplaats 3 is een datering vrij lastig aangezien bijzonder weinig vondsten in de sporen aangetroffen werden, maar vermoed wordt dat deze in dezelfde periode kunnen gedateerd worden als het grafveld.

Oorspronkelijk was dit onderzoek het definitieve archeologische onderzoek. Na de vondst van het grafveld werd echter duidelijk dat er nog een volgend, definitief onderzoek zal moeten plaatsvinden. Weliswaar na de evaluatie en aanpassing van het Programma van Eisen: het huidige PvE houdt namelijk geen rekening met de opgraving van een grafveld

4.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen die in het Programma van Eisen zijn gesteld zullen hier worden beantwoord op basis van de bevindingen van het proefsleuvenonderzoek.

-Wat is de aard, omvang, datering, gaafheid en conservering van de vindplaats?

Over vindplaatsen 1 en 2 kunnen we kort zijn: hierin bevinden zich weinig of geen sporen en het vondstmateriaal dat werd aangetroffen komt allemaal uit secundaire context. De kringgreppel in werkput 7 is wel gaaf, maar er werden hier geen andere grondsporen aangetroffen. De datering van deze kringgreppel is vooralsnog onduidelijk. Het grafveld in vindplaats 3 is gaaf, maar niet goed geconserveerd. Wel is er sprake van vrij hoge zeldzaamheid, aangezien de urnen in het colluvium zitten. De urnen worden gedateerd in de Late Bronstijd en Vroege IJzertijd en daarom spreekt men over *oud colluvium*. Hierover is in Nederland nog bijzonder weinig geweten.

-In hoeverre kan de omvang van de vindplaatsen nauwkeuriger worden vastgesteld dan in het voorgaande onderzoek?

Voor vindplaatsen 1 en 2 is deze vraag niet van toepassing. Voor vindplaats 3 kan deze slechts gedeeltelijk worden beantwoord. De urnen liggen verspreid over de ganse lengte van vindplaats 3. Er werden er geen meer aangetroffen in de (westelijke) uitbreiding van werkput 11, maar wel in de extra proefsleuf (werkput 12) die werd aangelegd nabij de Groenstraat. Mogelijk gaat dit grafveld buiten vindplaats 3 nog door.

-Zijn er behalve de vuursteenconcentraties ook sporen en/of structuren aanwezig? Zo ja, welke?

Van vuursteenateliers (vindplaats 1 en 2) is geen sprake. Al het materiaal bevindt zich in secundaire context.

-Is meer duidelijkheid te verkrijgen over de datering van het aardewerk? Hoe dan?

Het aangetroffen aardewerk is waarschijnlijk geen Rössenaardewerk. De urnen worden in de Late Bronstijd-Vroege IJzertijd gedateerd. Het aardewerk uit de boomvallen, het ene spoor en de vlakvondsten komt op basis van de magering sterk overeen met de urnen. Waarschijnlijk betreft het hier één complex.

-Hoe groot is de (horizontale en verticale) verspreiding van het vuursteen?

Niet van toepassing. Het vuursteen kwam samen met laatmiddeleeuws en nieuwe tijd materiaal voor, in secundaire context.

-In welke mate kunnen de vindplaatsen bijdragen tot het dichtenvan de kennislacune omtrent de Rössencultuur in Nederland?

Niet van toepassing.

5 Conclusie

5.1 Waardering van de vindplaats

De waardstelling, zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1, specificatie VS06) gebeurt op drie niveaus: belevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. De eerste is niet van toepassing omdat de vindplaatsen niet bovengronds zichtbaar zijn. Alleen de laatste twee niveaus zijn op deze vindplaatsen van toepassing.

De fysieke kwaliteit van de vindplaats is gebaseerd op haar conservering en gaafheid. De conservering geeft aan in hoeverre de resten behouden zijn, de gaafheid in hoeverre de vindplaats nog compleet is. De beoordeling is voor zowel gaafheid als conservering: drie punten voor hoge, twee punten voor middelhoge en één punt voor lage kwaliteit.

Waarden	Criteria	Scores			Totale score
		Hoog	Midden	Laag	
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord			
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord			
Fysieke kwaliteit	Gaafheid		2		≥ 5 behoudenswaardig
	Conservering		2		
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid		2		≥ 7 behoudenswaardig
	Informatiewaarde		2		
	Ensemblewaarde		2		
	Representativiteit	N.v.t.			

Tabel 3. Scoretabel waardstelling vindplaats 1 (naar KNA, versie 3.1).

Vindplaats 1.

De kringgreppel in vindplaats 1 is vrij gaaf en redelijk goed bewaard gebleven. Buiten de kringgreppel echter werden geen andere grondsporen en ook geen archeologisch vondstmateriaal aangetroffen. Deze vindplaats is daarom ruimtelijk matig bewaard gebleven en kan dus beschouwd worden als zijnde van middelhoge kwaliteit. De conservering van sporen en vondsten wordt laag tot middelhoog gewaardeerd. De waardering van beide fysieke kwaliteitscriteria is in totaal 4 punten. Dit is een score die middelmatig is en die haar het predikaat van 'niet behoudenswaardig' oplevert (zie tabel 3). Op inhoudelijke kwaliteit, uitgedrukt in waarden voor zeldzaamheid, informatie en ensemble, wordt de vindplaats beoordeeld met hetzelfde puntensysteem. Achtereenvolgens scoort vindplaats 1 op deze waarden 2, 2 en 1. Met een totale score van 9 punten wordt deze vindplaats als 'niet behoudenswaardig' aangemerkt.

Vindplaats 2.

In vindplaats 2 ontbreken de grondsporen en bevindt al het vondstmateriaal zich in secundaire context. Deze vindplaats scoort in de waarderingstabel op alle vlakken laag. Dit levert vindplaats 2 het predikaat 'niet behoudenswaardig' op.

Vindplaats 3.

Vindplaats 3 is ruimtelijk goed bewaard gebleven en kan dus worden beschouwd als zijnde van hoge kwaliteit.

De urnen zelf echter zijn matig goed bewaard gebleven. Ze zijn getopt door eerdere landbouwactiviteiten. De waardering van beide fysieke kwaliteitscriteria bedraagt in totaal 5 punten. Dit is een score die bovengemiddeld (5 of 6 punten) is en die haar het predikaat 'behoudenswaardig' oplevert (zie tabel 3).

Wat betreft de zeldzaamheid scoort vindplaats 3 hoog. De urnen bevinden zich namelijk in het colluvium, wat vrij uitzonderlijk is te noemen. Over oud colluvium is in Nederland nog niet zoveel geweten, wat de informatiewaarde en ensemblewaarde van deze vindplaats eveneens hoog maakt. Op basis van de aangegeven criteria in tabel 2 scoort de vindplaats voor haar inhoudelijke kwaliteiten een 9. Met een totale score van 14 punten kan vindplaats 3 als 'behoudenswaardig' worden aangemerkt.

Waarden	Criteria	Scores			
		Hoog	Midden	Laag	Totale score
Beleving	Schoonheid Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord Wordt niet gescoord			
Fysieke kwaliteit	Gaafheid Conservering	3	2		≥ 5 behoudenswaardig
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid Informatiewaarde Ensemblewaarde Representativiteit	3 3 3 N.v.t.			≥ 7 behoudenswaardig

Tabel 3. Scoretabel waardestelling vindplaats 3 (naar KNA, versie 3.1).

5.2 Selectieadvies

Op basis van de onderzoeksresultaten kan het volgende advies gegeven worden voor vervolgonderzoek:

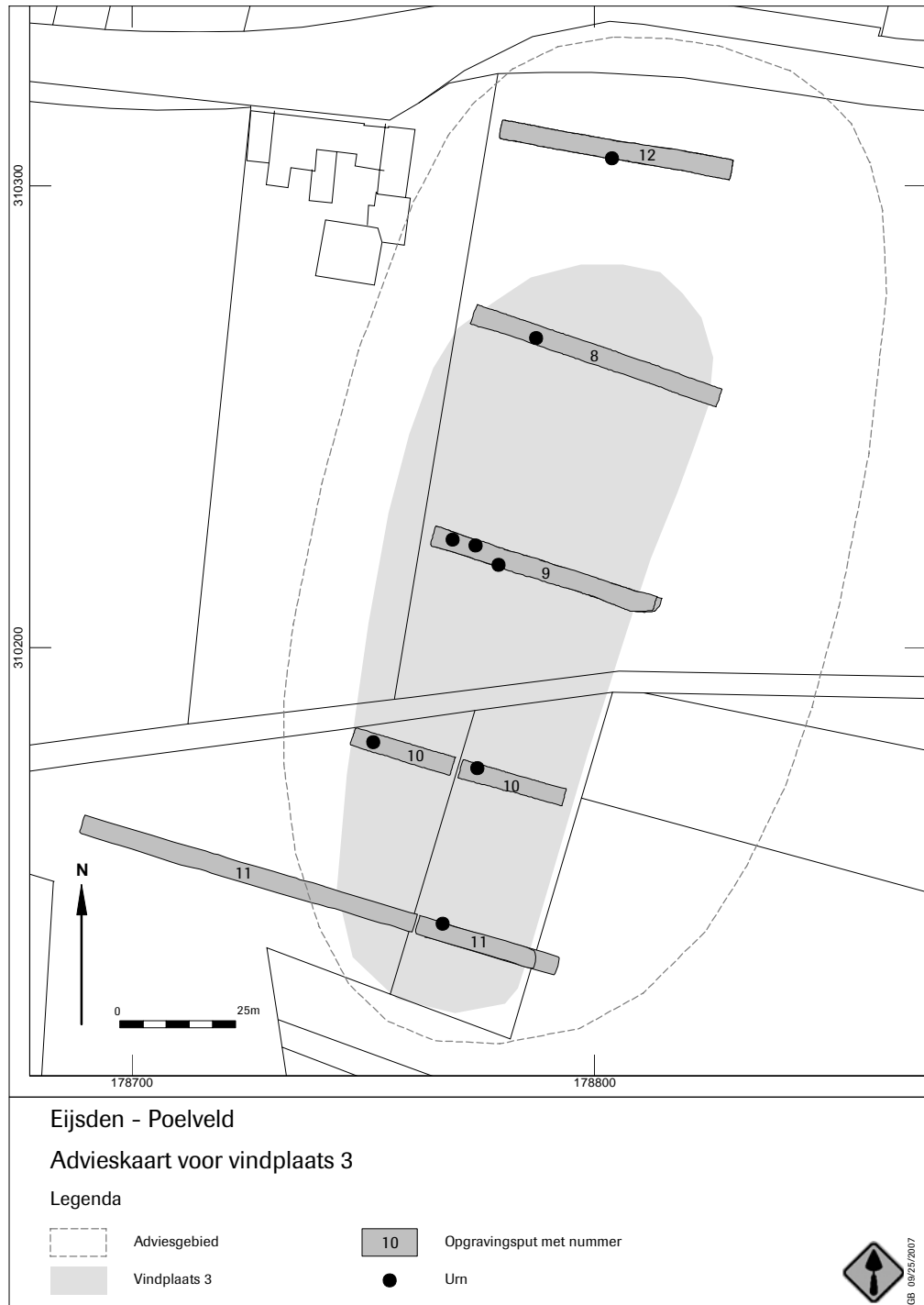
Vindplaats 1 bevat een vrij goed bewaarde kringgreppel maar geen andere grondsporen of enig archeologisch vondstmateriaal. Mogelijk strekt vindplaats 1 zich verder westwaarts uit onder de huidige bewoning. Eveneens is het mogelijk dat rondom de kringgreppel nog archeologische sporen tevoorschijn gaan komen. Bij verdere graafwerkzaamheden in de omgeving van de kringgreppel wordt daarom archeologische begeleiding geadviseerd. Mogelijk komen hierbij nieuwe sporen en/of vondstmateriaal aan het licht, die ons meer duidelijk kunnen verschaffen over de datering en de interpretatie van de kringgreppel.

Vindplaats 2 kan vrijgegeven worden voor verdere ontwikkeling. Wegens het ontbreken van grondsporen en archeologisch vondstmateriaal in primaire context zien wij geen reden voor verder onderzoek.

In vindplaats 3 is verder onderzoek noodzakelijk: het grafveld lijkt over de volledige lengte van vindplaats 3 verspreid te liggen. Tijdens dit onderzoek werd niet helemaal duidelijk tot waar het grafveld loopt. Mogelijk hebben we wel de westgrens kunnen bepalen. Momenteel is er sprake van 1 urn per 130 m². (In deze berekening werd geen rekening gehouden met de uitbreiding van werkput 11.) Eveneens is het volgens ons noodzakelijk om bij verder archeologisch onderzoek de werkputten steeds in twee vlakken aan te leggen: een eerste vlak in het colluvium, waar de meeste urnen zich in bevinden, en een tweede vlak op de Bt-horizont.

Het lijkt ons vervolgens ook noodzakelijk om het colluvium zelf nader te onderzoeken. In Nederland zijn namelijk nog geen directe dateringen van lösserosie en de vorming van colluvium van vóór de Bronstijd. Daarom wordt geadviseerd om tijdens de DAO het colluviumpakket te dateren met behulp van OSL datering. Deze dateringsmethode OSL staat voor *Optically Stimulated Luminescence Dating* en wordt gedaan op zand- of siltkorrels (kwarts). Met deze dateringsmethode kan bepaald worden hoe lang geleden afzettingen zijn afgedekt of een voorwerp is verhit. Het op nul zetten van de klok vindt plaats binnen enkele seconden als het monster volledig wordt bloot gesteld aan (zon-)licht of boven 350° wordt verhit. Na begraving of verhitting wordt het OSL signaal door natuurlijke radioactieve straling opgeladen. Hoe langer een voorwerp begraven is geweest of langer het geleden is dat het voorwerp verhit is, hoe groter het luminescentie-signaal wordt.

Eventueel kan ook de kunstmatige ophogingslaag, die het dikst is in de omgeving van de Groenstraat, in dit onderzoek betrokken worden. (zie afb. 6) Zo kunnen we te weten komen wanneer dit colluvium is bedekt geraakt.

Afb. 12

Literatuur

- Broeke, P.W. van den, 1980: Bewoningssporen uit de IJzertijd en andere perioden op de Hooidonksche Akkers, gem. Son en Breugel, prov. Noord-Brabant, *Analecta Praehistorica Leidensia* 13, 7-80.
- Broeke, P.W. van den, 1987: Oss-Ussen: het handgemaakte aardewerk. In: W.A.B. van der Sanden & P.W. van den Broeke (red.), *Getekend zand: tien jaar archeologisch onderzoek in Oss-Ussen*. Waalre (Bijdragen tot de studie van het Brabantse heem, 31), 101-119.
- Broeke, P.W. van den, 1991: Nederzettingaardewerk uit de Late-Bronstijd in Zuid-Nederland, *Nederlandse Archeologische Rapporten* 13, 193-211.
- Brounen, F.T.S. & E.A.G. Ball, 2002: Uitpakken 7: Vindplaatsen van de Lineaire Bandkeramiek en de Nederrijnse Grafheuvelcultuur in het Maasdal bij Itteren-Sterkenberg (slot), *Archeologie in Limburg* 91, 7-16.
- Cate, J.A.M. ten, A.F. Holst, H. Kleijer en J. Stolp, 1995. *Handleiding bodemgeografisch veldonderzoek. Richtlijnen en voorschriften, deel A: Bodem*. Wageningen (DLO-Staring Centrum. Technisch document, 19A).
- Keijers, D., 2005. *Plangebied Poelveld te Eijsden, Gemeente Eijsden. Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en terreininspectie*, Amsterdam (concept RAAP rapport).
- Lang, A. 2003. *Phases of soil erosion-derived colluviation in the loess hills of South Germany*. *Catena* 51, 209-221.
- De Moor, J.J.W., C. Kasse, R. van Balen, J. Vandenberghe, J. Wallinga, in press 2007. *Human and climate impact on catchment development during the Holocene – Geul River, the Netherlands. Geomorfology*.
- Prangmsma, N., 2007. *PvE (nr.07-140) Definitief Onderzoek Eijsden Poelveld*. Amersfoort.
- Scheuer, L., S. Black, A. Christie, 2000. *Developmental Juvenile Osteology*. Londen-San Diego.
- Taayke, E., 2004: Het aardewerk uit de periode Late-Bronstijd-Midden IJzertijd. In: C.W. Koot & R. Berkvens (red.), *Bredase akkers eeuwenoud 4000 jaar bewoningsgeschiedenis op de rand van zand en klei*. (Rapportage Archeologische Monumentenzorg, 102), 167-178.
- Wijns, S. en D.A. Gerrets, 2007. *Eijsden Poelveld, een inventariserend veldonderzoek in de vorm van proefsleuven*. ADC Rapport 791. Amersfoort.

Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1. Locatie van het onderzoeksgebied op de topografische kaart.
- Afb. 2. Overzicht van de 3 vindplaatsen, geselecteerd op basis van het vorige proefsleuvenonderzoek.
- Afb. 3. Foto van een proefsleuf.
- Afb. 4. Profiel van werkput 9.
- Afb. 5. Detailplan van vindplaats 3.
- Afb. 6. Profiel van werkput 12.
- Afb. 7 Urn uit werkput 9, vondstnummer 51 & 52.
- Afb. 8 Urn uit werkput 10, vondstnummer 61.
- Afb. 9 Urn uit werkput 12, vondstnummer 74.
- Afb. 10 Aardewerk uit scan, vondstnummer 65.
- Afb. 11 Vondstnummer 71.
- Afb. 12 Advieskaartje.

Tabel 1. Tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.

Tabel 2. Botdeterminaties.

Tabel 3. Scoretabel waardestelling vindplaats 1 (naar KNA 3.1).

Tabel 4. Scoretabel waardestelling vindplaats 3 (naar KNA 3.1).